

Twierdza Poznań

w detalach

8.3

<http://www.fort.mariwoj.pl>

Fortyfikacje poligonalne XIX wieku

Mariusz Wojciechowski, Słupsk
mariusz@mariwoj.slupsk.pl

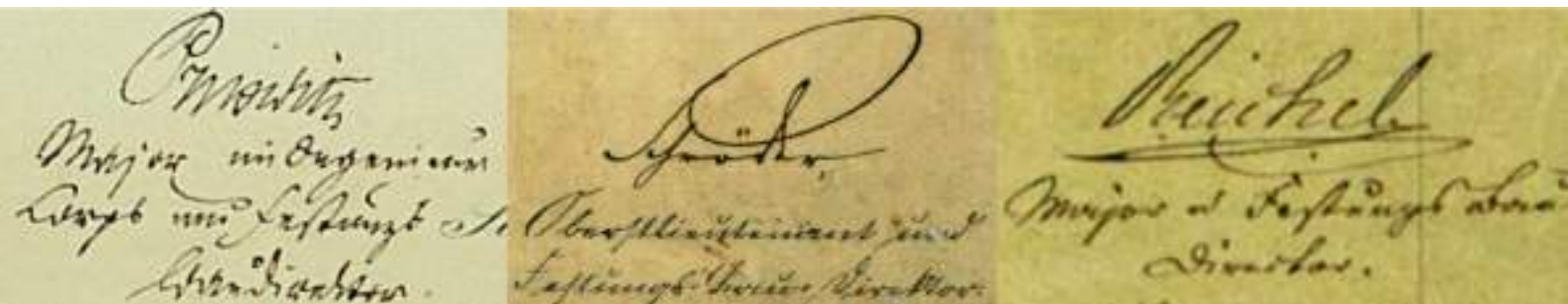

Sierpień 2020

SŁUŻBY FORTYFIKACYJNE W POZNANIU 1828-1914

Festungs-Bau-Direction
Fortification Posen
Fortification Posen Ost
Fortification Posen West

wersja pełna
z nazwiskami oficerów
i podpisami inżynierów

SŁUŻBY FORTYFIKACYJNE W POZNANIU 1828-1914

WERSJA PEŁNA Z NAZWISKAMI OFICERÓW

Wersja 3: poprawiony inżynier w 1896 roku

Lista oficerów i personelu na podstawie książek adresowych Poznania¹ (Strassburga, Berlina), planów umocnień, ranglist pruskich, prusko-wirtemberskich, saksońskich, hanowerskich. Pomiędzy ranglistami a książkami adresowymi są rozbieżności: czasami jakiś oficer jest jeszcze wymieniany, a w rangliście już nie – przyjmowałem wtedy to, co w rangliście. W każdym razie w książkach adresowych są cenne dane mistrzów wałowych, imiona oficerów, adresy instytucji wojskowych oraz wiele innych bezcennych informacji, np. kto mieszkał w jakich obiektach fortecznych. Nie mam kompletu książek adresowych i nie we wszystkich personel pomocniczy jest wymieniany – dlatego tabela ma wciąż kilka miejsc do wypełnienia. Porównałem zebrane informacje z planami Poznania i wyciągnąłem z planów podpisy, w tym sporadycznie pojawiające się podpisy komendantów, dowódcy pułku, oficerów saksońskich odbywających praktyki w Poznaniu. ~~Przekreślone~~ nazwiska to oficerowie, którzy już odeszli z Poznania, ale umieściłem ich, żeby zaznaczyć, dokąd zostali przeniesieni.

¹ http://wiki-de.genealogy.net/Kategorie:Adressbuch_f%C3%Bcr_Posen

	FESTUNGS-BAU-DIREKTION do 1877	FORTIFIKATION ² POSEN od 1878			ARTILLERIE-DEPÔT		INGENIEUR-INSPECTION	FESTUNGS-INSPECTION	FESTUNGS-INSPECTEUR
	<i>Festungs-Bau-Director</i>	<i>Ingenieur-Offizier vom Platz</i>	Oficerowie (<i>Fortifikations-Dienst</i>) z <i>Ingenieur-Inspection</i>	Personel wyższy i niższy <i>Fortifikations-Bureau-Assistent Fortifications-Sekretär Festungs-Oberbauwart Festungs-Bauwart Wallmeister</i> itd.	1. (<i>Erste</i>) <i>Artillerie-Offizier vom Platz</i>	2. (<i>Zweite</i>) <i>Artillerie-Offizier vom Platz</i>			<i>Festungs-Inspecteur z Festung-Inspection</i>
	Biuro i mieszkanie: Magazinstr. 17 (...1835...) Kanonenplatz 1 (przynajmniej od 1844 do 1877)	Biuro: • Kanonenplatz 1 (1878-89) • Magazinstr. 8 (1890-95) • Seecktstrasse 2 (1898 i później) W 1914 <i>Fortifikation Posen Ost</i> • Seecktsrasse 2 <i>Fortifikation Posen West</i> • Am Burggrafenring 3	Oficerowie mieszkali na mieście. Personel pomocniczy (sekretarze, asystenci) rzadko mieszkał na mieście, najczęściej w budynkach wojskowych lub śródszańcach koszarowych czy grodzach na Wierzbaku i Warcie, w latach 90-tych nawet w małych blokhauzach (<i>Flesche Waldersee</i> , przy moście Cybińskim, przed bramą Cmentarną). Oficerowie saksońscy mieli stopnie <i>Hauptleute I. Klasse</i> lub <i>Hauptleute II. Klasse</i> . <i>Garnison-Bau-Director</i> to doradca techniczny intendentury (<i>technischer Consulent der Intendantur</i>) oraz kierujący i nadzorujący mistrz budowlany (<i>ausführender und beaufsichtigender Baumeister</i>).	Stanowiska <i>Bureau-Assistent</i> i <i>Sekretär</i> w pełnym brzmieniu to: <i>Fortifikations-Bureau-Assistent</i> i <i>Fortifikations-Sekretär</i> .	Mieszkanie oficera: <i>Artillerie-Depôt</i> przy Gr. Gerberstrasse 24 od 1869. Biuro też pod tym adresem, jeszcze w 1876. Od 1877 lub 1878 biuro i mieszkanie oficera artyleryjskiego mieściło się przy <i>Artilleriestrasse 2</i> . Inne budynki <i>Artillerie-Depot</i> miały adresy <i>Artilleriestrasse 1, 3 i 4</i> . Od 1869 na narożniku Gr. Gerberstrasse i Teichstrasse mieścił się <i>Zeughaus</i> . Na planach często podpisywali się z adnotacją <i>Einverstanden</i> .	Stanowisko utworzono w 1883 roku.			Biuro: • Königsstrasse 4 (1873-82) • Königsplatz 10 (1873-88) • Louisenstrasse 13 (1889-92); inspektor mieszkał wtedy przy <i>Louisenstrasse 14</i> . • Theaterstrasse 2 (1893) • Friedrichstrasse 27 (1895) • Kl. Schleuse bei Fort Haake (<i>Geschäftszimmer</i>) (1898-1903) • Am Berliner Tor (1904) • Gr. Schleuse (1905-1913) • Burggrafenring 3 (1914) Inspektor był zawsze jeden, miał adiutanta i sekretarza. podpisywał plany z adnotacją <i>Gesehen!</i>
1817			–						
1818			–						
1819			przy <i>General Commando in Posen: Cap. Meyer</i> (z 1. Brygady Inżynierskiej) ³						
1820			j.w.						
1821			przy <i>General Commando in Posen Cap. Meyer</i> (z 1. Inspektoratu Inżynierskiego) ⁴						
1822			j.w.						
1823			j.w.						

2 Pisownia była konsekwentnie niekonsekwentna: równocześnie pisano przez **c** i **k** (*Fortification, Fortifikation*) oraz z łącznikami lub łącznie (*Festungs-Bau-Schule – Festungs-Bauschule, Festungs-Ober-Bauwart – Festungs-Oberbauwart*). Pod koniec XIX wieku przeważała już pisownia przez **k** i łączna oraz zanikały galicyzmy. W nazwiskach zachowałem pisownię z ranglist, np. Schroeder, a nie Schröder.

3 Przybył z Kolonii.

4 Od 1821 roku korpus inżynierów był podzielony na inspektoraty, zamiast brygad.

1824			j.w.					
1825			Cap. Meyer (z 1. Inspektoratu Inżynieryjnego) [jako Garnison-Bau-Director b. V. A. C.]					
1826			j.w.					
1827			j.w.					
1828	<i>Ad interim commandirt ze Posen:</i> Cap. Moritz v. Prittwitz [uwaga] ⁵		<u>Commandirt nach Posen:</u> z 1. Inspektoratu Inżynieryjnego: Pr. Ltn. Triebel ⁶ Pr. Ltn. Völker ⁷ Cap. Bar. v. Neissenstein (z <i>Garde-Pionier-Abth.</i>) Cap. Gaede (z 1. <i>Pion. Abth.</i>) z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego: Sec. Ltn. Kressner ⁸ Sec. Ltn. v. Koeckritz ⁹ Sec. Ltn. Eichstaedt + z <u>głogowskiego 5. Oddziału Pionierów</u> ¹⁰ , któremu przydzielono Poznań (nieustaleni oficerowie): Com: Cap. Simon Cap. Geduhn Cap. Oettinger Sec. Ltn. Boehme (<i>Adj.</i>) Sec. Ltn. Neuland Sec. Ltn. Blumenthal Sec. Ltn. Göss z 3. Inspektoratu Inżynieryjnego: <i>Ad interim</i> Garnison-Bau-Director: Cap. Köppe ¹¹	–		1	Wschodnio- i Zachodnioprusk a Piława Gdańsk Grudziądz Toruń + nowy Poznań	[Królewiec] Mjr v. Borcke Adjutant: Pr. Ltn. Müller

5 **Prittwitz** w ranglistach zawsze występuje jako **v. Prittwitz**, a nie **v. Prittwitz-Gaffron**. Przynajmniej od 1817 (w wojsku służył od 12 marca 1813 roku, na emeryturę przeszedł 12 marca 1863 roku) do 1818 porucznik (*Pr. Ltn.*) **v. Prittwitz** z 2. Brygady Inżynierskiej służył przy Korpusie Armijnym we Francji, który miał kwaterę główną w Sedan. W latach 1819-23 kapitan z 2. Brygady (od 1821 inspektoratu) Inżynieryjnej służył w Koblencku (*Coblentz*). W latach 1824-29 był adiutantem Generalnego Inspektora von Raucha. Od 1826 miał przydział do 1. Inspektoratu Inżynieryjnego. W 1828 roku został tymczasowo (*ad interim*) przeniesiony do **Poznania**, gdzie w 1830 roku został Dyrektorem Budowy Twierdzy (przestał wtedy pełnić obowiązki adiutanta). Stopień majora otrzymał dopiero w 1837. W 1841 został odkomenderowany do **Ulmu**, jako Dyrektor Inżynierii (*Genie-Director*) budowy nowej twierdzy związkowej (jego stanowisko w Poznaniu przejął v. Reichel). Został wirtemberskim *Festungsbau-Directorem* 15 V 1841 i wszedł w skład wirtembersko-badeńskiej *Festungsbau-Commission*, która w 1842 została przekształcona w *Festungsbau-Direction* (w 1843 było w niej 18 oficerów i 9 urzędników). W latach 1842-50 major (od 1846 *Oberstltm.*) v. Prittwitz był *Bau-Director d. Bundes-Festung Ulm* (nie *Festungs-Bau-Director!*). Od 1851 kariera pułkownika (*Oberst*) toczyła się już na najwyższych stanowiskach inspektorskich; po przejściu na emeryturę został gubernatorem Ulmu.

W Korpusie służył (ok. 1832) także młodszy brat Moritz, **Wilhelm Carl Reinhard** v. Prittwitz (1799–1861). Był podporucznikiem (*Sec. Ltn.*) w 3. Inspektoratu Inżynieryjnego, adiutantem Generalnego Inspektora [sic]. Później służył w 5. Oddziale Pionierów, awansował do stopnia majora. Ich brat **Bernhard Carl Friedrich** (1796–1874) także był wojskowym, komendantem Torunia, dosłużył się stopnia generała majora.

6 W 1827 służył w Erfurcie.

7 W 1827 służył w Kołobrzegu.

8 W 1827 służył w Wittenberdze.

9 W 1827 służył w Głogowie.

10 Podlegał 2. Inspektoratu Inżynieryjnego, zajmował się wówczas **Głogowem**, Świdnicą, Toruniem i Poznaniem (1. kompania w Poznaniu od 1821 roku). Później przed dziesiątki lat stacjonował w Głogowie, a jego pododdziały w Poznaniu i Świdnicy.

11 W 1827 służył w Moguncji. Zastąpił kapitana Meyera, który został w Nysie *Ingenieur des Platzes*.

1829	<i>Ad interim commandirt ze Posen:</i> Cap. Moritz v. Prittwitz		Cap. Gaede Pr. Ltn. Triebel Pr. Ltn. Völker Pr. Ltn. Kressner Sec. Ltn. v. Koeckritz <u>z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Sec. Ltn. Eichstaedt <u>z 3. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Cap. Blecken v. Schmeling + <u>z 3. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> <i>Ad interim</i> Garnison-Bau-Director: Cap. Köppe		–		1	Wschodnio- i Zachodniopruska	[Królewiec] Mjr v. Borcke Adjutant: Pr. Ltn. Müller
1830	<i>Festungs-Bau-Director:</i> Cap. Moritz v. Prittwitz (1. Insp. Inż.)		Cap. Gaede Cap. Hardenack Pr. Ltn. Völker Pr. Ltn. Kressner Pr. Ltn. v. Koeckritz Sec. Ltn. Flach <u>z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Sec. Ltn. Eichstaedt <u>z 3. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Cap. Blecken v. Schmeling + <u>z 3. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> <i>Ad interim</i> Garnison-Bau-Director b. V A.K: Cap. Köppe		–		1	Wschodnio- i Zachodniopruska	[Królewiec] Mjr v. Borcke Adjutant: Pr. Ltn. Müller I
1831	Cap. Moritz v. Prittwitz		Cap. Gaede Cap. Blecken v. Schmeling Cap. Hardenack Pr. Ltn. Völker Pr. Ltn. Eichstaedt Sec. Ltn. Mertens (<i>aggregirt</i> do 1. Insp. Inż.) + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Cap. Köppe		–		1	Wschodnio- i Zachodniopruska	[Królewiec] Oberstln. v. Borcke Adjutant: Sec. Ltn. Maresch
1832	Cap. Moritz v. Prittwitz		Cap. Blecken v. Schmeling Cap. Hardenack Pr. Ltn. Völker Sec. Ltn. Eichstaedt + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Cap. Köppe		–		1	Wschodnio- i Zachodniopruska	[Królewiec] Oberstln. v. Borcke Adjutant: Sec. Ltn. Maresch
1833	Cap. Moritz v. Prittwitz		Cap. Blecken v. Schmeling Pr. Ltn. Völker Sec. Ltn. Eichstaedt Sec. Ltn. v. Schweinitz + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Cap. Köppe		–		1	Wschodnio- i Zachodniopruska	[Królewiec] Oberstln. v. Borcke Adjutant: Sec. Ltn. Maresch
1834	Cap. Moritz v. Prittwitz		Cap. Hardenack Cap. Rochs Pr. Ltn. Völker Sec. Ltn. Eichstaedt Sec. Ltn. v. Schweinitz + <i>Ad interim</i> Garnison-Bau-Director b. V A.K: Cap. Blecken v. Schmeling	Art.-Offizier der Platz: Cap. Vallette ¹²	–		1	Wschodnio- i Zachodniopruska	[Królewiec] Oberstln. v. Borcke Adjutant: Sec. Ltn. Maresch

1835	Cap. Moritz v. Prittwitz		Cap. Rochs Sec. Ltn. Eichstaedt Sec. Ltn. v. Wangenheim Sec. Ltn. Roulland + <u>z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Cap. Helf Sec. Ltn. v. Schweinitz + <i>Ad interim</i> Garnison-Bau-Director b. V A.K: Cap. Hardenack		Cap. Vallette	–	1	Wschodnio- i Zachodniopruska	[Królewiec] Oberstlt. v. Borcke Adjutant: Pr. Ltn. Maresch
1836	Cap. Moritz v. Prittwitz		Cap. Zimmermann Pr. Ltn. Eichstaedt Sec. Ltn. v. Wangenheim Sec. Ltn. Roulland Sec. Ltn. Schneider Sec. Ltn. Schmiedecky <u>z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Cap. Helf Pr. Ltn. v. Bamberg Sec. Ltn. Stein Sec. Ltn. v. Schweinitz + <i>Ad interim</i> Garnison-Bau-Director b. V A.K: Cap. Hardenack		Mjr. Vallette	–	1	Wschodnio- i Zachodniopruska	[Królewiec] Oberst v. Borcke Adjutant: Pr. Ltn. Maresch
1837	Mjr. Moritz v. Prittwitz		Cap. Zimmermann Pr. Ltn. Eichstaedt Sec. Ltn. Roulland Sec. Ltn. Schneider Sec. Ltn. Bernis Sec. Ltn. Burchardi Sec. Ltn. v. Kriegsheim Sec. Ltn. v. Bieberstein <u>z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Pr. Ltn. v. Bamberg Sec. Ltn. Stein Sec. Ltn. van der Velde <u>z 3. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Cap. Helf + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Cap. Hardenack		Mjr. Vallette	–	1	Wschodnio- i Zachodniopruska	[Królewiec] Oberst v. Borcke Adjutant: Pr. Ltn. Maresch
1838	Mjr. Moritz v. Prittwitz		Cap. Zimmermann Pr. Ltn. Eichstaedt Sec. Ltn. Roulland Sec. Ltn. Schneider Sec. Ltn. Bernis Sec. Ltn. Burchardi Sec. Ltn. v. Kriegsheim <u>z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Pr. Ltn. v. Bamberg Sec. Ltn. Stein Sec. Ltn. van der Velde <u>z 3. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Cap. Helf + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Cap. Hardenack		Mjr. Vallette	–	1	REORGANIZACJA	
							1	2 Poznań Koło Stralsund Szczecin Kostrzyn Spandau	[Berlin] Oberst Leopold Brese Adjutant: Sec. Ltn. Erich

1839	Mjr. v. Prittwitz		Cap. Zimmermann Pr. Ltn. Eichstaedt Pr. Ltn. Stein Sec. Ltn. Roulland Sec. Ltn. Schneider Sec. Ltn. Burchardi Sec. Ltn. v. Kriegsheim z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego: Cap. Helf Sec. Ltn. v. Ernst Cap. Kreysern (aggregirt) + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Cap. Hardenack		Cap. v. Maltitz	–	1	2	[Berlin] Oberst Leopold Brese Adjutant: Sec. Ltn. Erich
1840	Mjr. v. Prittwitz		Cap. Zimmermann Pr. Ltn. Eichstaedt Pr. Ltn. v. Engelbrecht Sec. Ltn. Roulland Sec. Ltn. Schneider Sec. Ltn. Burchardi Sec. Ltn. v. Kriegsheim z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego: Cap. Helf Sec. Ltn. Bellmann Sec. Ltn. v. Ernst + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Cap. Hardenack		Cap. v. Maltitz	–	1	2	[Berlin] Oberst Leopold Brese Adjutant: Sec. Ltn. Erich
1841	Cap. Carl Reichel ¹³		Cap. Zimmermann Pr. Ltn. v. Engelbrecht Sec. Ltn. v. Cronenberg Sec. Ltn. Burchardi Sec. Ltn. v. Kriegsheim z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego: Sec. Ltn. Bellmann Sec. Ltn. v. Ernst + z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego: Garnison-Bau-Director b. V A.K: Cap. Oettinger		Cap. Beyer	–	1	2	[Berlin] <i>Ad interim</i> Mjr. v. Studnitz Adjutant: Pr. Ltn. Erich

13 Z 1. Inspektoratu Inżynieryjnego.

1842	Cap. Carl Reichel		<p>Cap. Zimmermann Pr. Ltn. v. Engelbrecht Sec. Ltn. v. Cronenberg Sec. Ltn. v. Kameke Cap. Völker (<i>aggregirt</i> do 1. Insp. Inż., w Ulmie¹⁴) <u>z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Sec. Ltn. Bellmann Sec. Ltn. Burchardi Sec. Ltn. v. Ernst Sec. Ltn. v. Stosch + <u>z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Garnison-Bau-Director b. V A.K: Cap. Oettinger</p>		Cap. Beyer	–	1	2	<p>[Berlin] Mjr. v. Studnitz</p> <p>Adjutant: Pr. Ltn. Erich</p>
1843	Hptm. ¹⁵ Carl Reichel		<p>Hptm. Zimmermann Pr. Ltn. Bellmann Sec. Ltn. v. Cronenberg Sec. Ltn. Munther Sec. Ltn. v. Kameke Sec. Ltn. Stellien Hptm. Völker (w Ulmie; <i>aggregirt</i> do 1. Insp. Inż.) <u>z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Pr. Ltn. Senfleben Sec. Ltn. Burchardi Sec. Ltn. v. Stosch + <i>Ad interim</i> Garnison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Döring</p>		Hptm. Beyer	–	1	2	<p>[Berlin] Mjr. v. Studnitz</p> <p>Adjutant: Pr. Ltn. Kleist</p>
1844	Mjr. Carl Reichel		<p>Hptm. Zimmermann Pr. Ltn. Bellmann Pr. Ltn. v. Cronenberg Sec. Ltn. Munther Sec. Ltn. v. Kameke Sec. Ltn. Stellien Hptm. Völker (w Ulmie; <i>aggregirt</i> do 1. Insp. Inż.) <u>z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Hptm. Senfleben Pr. Ltn. Burchardi Sec. Ltn. v. Stosch + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Döring</p>		Hptm. Schmidt	–	1	2	<p>[Berlin] Oberstln. v. Studnitz</p> <p>Adjutant: Pr. Ltn. Kleist</p>

14 Odkomenderowany do Ulmu, do służby przy majorze v. Prittwitzu (*Bau-Director d. neuen Bundes-Festung Ulm*).

15 Od 1843 nazwa stopnia kapitana: *Hauptmann*.

1845	Mjr. Carl Reichel		Pr. Ltn. Clausius Pr. Ltn. v. Cronenberg Sec. Ltn. Müller Sec. Ltn. Stellien <u>z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Hptm. Senfleben Pr. Ltn. Burchardi Sec. Ltn. v. Stosch + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Zimmermann		Hptm. Schmidt	–	1	2	[Berlin] Oberstltm. v. Studnitz Adjutant: Pr. Ltn. Kleist
1846	Mjr. Carl Reichel		Pr. Ltn. Clausius Pr. Ltn. Burchardi Sec. Ltn. Braun Sec. Ltn. Stellien <u>z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Hptm. Senfleben Sec. Ltn. v. Leithold <u>z 3. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Pr. Ltn. Deinhard + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Ferdinand Kressner		Hptm. Schmidt	–	1	2	[Berlin] Oberstltm. v. Studnitz Adjutant: Pr. Ltn. Kleist
1847	Mjr. Carl Reichel		Pr. Ltn. Clausius Pr. Ltn. Burchardi Sec. Ltn. Braun Sec. Ltn. Stellien Sec. Ltn. v. Chamisso <u>z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Sec. Ltn. v. Leithold + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Ferdinand Kressner		Hptm. Schmidt	–	1	2	[Berlin] Oberstltm. v. Studnitz Adjutant: Pr. Ltn. Kleist
1848	Mjr. Carl Reichel		Hptm. Bellman Pr. Ltn. Clausius Pr. Ltn. Burchardi Sec. Ltn. Braun Sec. Ltn. Stellien Sec. Ltn. v. Chamisso <u>z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Sec. Ltn. Franke + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Ferdinand Kressner		Hptm. v. Leszinsky	–	1	2	[Berlin] Oberst v. Studnitz Adjutant: Sec. Ltn. Riedel
1849	Mjr. Carl Reichel		Hptm. Clausius Pr. Ltn. v. Leithold Pr. Ltn. Stellien Sec. Ltn. Rüstow Sec. Ltn. v. Gayl Sec. Ltn. Thomann + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Pirschner		Hptm. v. Leszinsky	–	1	2	[Berlin] Oberst v. Studnitz Adjutant: Sec. Ltn. Riedel

1850	Mjr. Carl Reichel		Pr. Ltn. v. Leithold Sec. Ltn. Rüstow Sec. Ltn. v. d. Chevallerie Sec. Ltn. Thomann Sec. Ltn. Mach Mjr. Sontheim (<i>aggregirt</i>) <u>z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Pr. Ltn. Helmer + Garrison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Pirschner		Hptm. v. Leszinsky	–	1	2	[Berlin] Oberst v. Studnitz Adjutant: Pr. Ltn. Riedel
1851	Mjr. Carl Reichel		Pr. Ltn. Helmer Pr. Ltn. Krocker Sec. Ltn. Himpe Sec. Ltn. Sander Sec. Ltn. Thomann Mjr. Sontheim (<i>à la Suite</i>) + Garrison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Pirschner		Hptm. Jungmann	–	1	2	[Berlin] Oberstltm. Lindow Adjutant: Pr. Ltn. Riedel
1852	Mjr. Ewald Lange		Hptm. Helmer Hptm. Stürmer Pr. Ltn. Krocker Pr. Ltn. Himpe Pr. Ltn. Sander Sec. Ltn. Giese <u>z 2. Inspektoratu Inżynieryjnego:</u> Pr. Ltn. Mirich + Garrison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Bellmann		Hptm. Jungmann	–	1	2	[Berlin] Oberst Lindow Adjutant: Hptm. Riedel
1853	Mjr. Ewald Lange		Hptm. Helmer Pr. Ltn. From Pr. Ltn. Himpe Pr. Ltn. Mirich Sec. Ltn. Giese + Garrison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Bernis		Hptm. Jungmann	–	1	2	[Berlin] Oberst Blecken v. Schmeling Adjutant: Sec. Ltn. Meydam
1854	Mjr. Ewald Lange		Hptm. Theinert Hptm. Lampe Pr. Ltn. Himpe Pr. Ltn. Mirich Sec. Ltn. Giese + Garrison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Bernis		Mjr. Köhn v. Jaski	–	1	2	[Berlin] Oberst Blecken v. Schmeling Adjutant: Sec. Ltn. Meydam
1855	Mjr. Ewald Lange		Hptm. Theinert Hptm. Lampe Hptm. Himpe Sec. Ltn. Schütze Sec. Ltn. Eichapfel + Garrison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Bernis		Hptm. Wille	–	1	2	[Berlin] Oberst Blecken v. Schmeling Adjutant: Pr. Ltn. Giese

1856	Oberstltm. Ewald Lange		Hptm. Theinert Hptm. v. Rohrscheidt Pr. Ltn. Kurtzrock Pr. Ltn. Schütze Sec. Ltn. Eichapfel + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Mjr. Bernis		Mjr. Wille	–	1	2 Poznań Kolobrzeg Stralsund Szczecin Kostrzyn Spandau + Świnoujście	[Berlin] Oberst Blecken v. Schmeling Adjutant: Pr. Ltn. Giese
1857	Oberstltm.– Lange ¹⁶ Mjr Julius Bernis ¹⁷		Hptm. Danielowski Hptm. v. Rohrscheidt Hptm. Kurtzrock Pr. Ltn. Schütze Sec. Ltn. Eichapfel Sec. Ltn. Ulich + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Nowag		Hptm. Schlawe	–	REORGANIZACJA		
							1	7 Poznań Kostrzyn Spandau	[Berlin] Oberst Völcker Adjutant: Pr. Ltn. Bogun v. Wangenheim
1858	Mjr Julius Bernis		Hptm. Danielowski Hptm. v. Rohrscheidt Hptm. Kurtzrock Sec. Ltn. v. Renthe-Fink + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Nowag		Mjr. Schlawe	–	1	7	[Berlin] Oberst Völcker Adjutant: Pr. Ltn. Adler
1859	Mjr Julius Bernis		Hptm. Kurth Hptm. Kurtzrock Sec. Ltn. v. Braunschweig + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Nowag		Hptm. Kayser	–	1	7	[Berlin] Gen. Mjr. Völcker Adjutant: Pr. Ltn. Adler
1860	Oberstltm. Julius Bernis		Hptm. Kurth Hptm. Rohrscheidt Hptm. Kurtzrock Sec. Ltn. v. Braunschweig + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. Franke		Hptm. lub Mjr. Kayser	–	1	7	[Berlin] Gen. Mjr. Völcker Adjutant: Pr. Ltn. Billroth
1861	Oberstltm. Julius Bernis		Hptm. Kurth Sec. Ltn. v. Braunschweig Sec. Ltn. Hummell + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Mjr. Franke		Hptm. lub Mjr. Kayser	–	1	7	[Berlin] Gen. Mjr. Völcker Adjutant: Pr. Ltn. Billroth
1862	Oberst Julius Bernis ¹⁸ Mjr. Schroeder		Pr. Ltn. v. Braunschweig Pr. Ltn. Hummell + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Mjr. Franke	Wallmeister Stodtmeister Wallmeister Neuendorff Wallmeister Nemischanski Wallmeister Möhn Wallmeister Kupke Wallmeister Thaesler	Mjr. Kayser	–	1	7	[Berlin] Oberst v. Kleist Adjutant: Pr. Ltn. v. Bock

16 Lange po odejściu z Poznania został w 1857 inspektorem 3 Insp. Fort. w Nysie.

17 Mjr Bernis to były *Garnison-Bau-Director* V Korpusu Armijnego.

1863	Mjr. Gustav Schroeder		Pr. Ltn. v. Braunschweig Sec. Ltn. Hummell + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Mjr. Franke		Mjr. Kayser	–	1	7	[Berlin] Oberst v. Kleist Adjutant: Pr. Ltn. v. Bock
1864	Mjr. Gustav Schroeder		Pr. Ltn. Hummell Sec. Ltn. Schmirgk + Garnison-Bau-Director b. V A.K: nie ma		Mjr. Simon	–	1	7	[Berlin] Oberst v. Kleist Adjutant: Pr. Ltn. v. Bock
1865	Mjr. Gustav Schroeder		Pr. Ltn. Hummell Sec. Ltn. Schmirgk Sec. Ltn. v. Bosse Sec. Ltn. Froese + Garnison-Bau-Director b. V A.K: Hptm. From		Mjr. Simon	–	1	7	[Berlin] Oberst v. Kleist Adjutant: Pr. Ltn. v. Bock
1866	Oberstltm. Gustav Schroeder		Mjr. von Monsterberg Pr. Ltn. Lohmeyer Sec. Ltn. Berndt		Mjr Roehl	–	1	7 Poznań Kostrzyn Spandau + Friedrichsort + Sondenburg- Düppel	[Berlin] Oberst Biehler Adjutant: Pr. Ltn. Blumensath
1867	Oberstltm. Gustav Schroeder		Pr. Ltn. Lohmeyer Sec. Ltn. Berndt		Mjr Roehl	–	1	7 Poznań Kostrzyn Spandau Friedrichsort Sondenburg- Düppel + Rendsburg	[Berlin] Oberst Biehler Adjutant: Pr. Ltn. Gross
1868	Oberstltm.- Schroeder ¹⁹ Mjr Wilhelm Daun		Hptm. v. d. Mosel Pr. Ltn. Lohmeyer		Mjr Roehl	–	REORGANIZACJA		
							2	3 Poznań Kozle Nysa Kłodzko Głogów	[Wrocław] Oberst Weber Adjutant: Pr. Ltn. Jaeckel
1869	Mjr Wilhelm Daun		Hptm. v. d. Mosel Pr. Ltn. Lohmeyer Sec. Ltn. Scheche		Mjr Roehl	–	2	3	[Wrocław] Oberst Weber Adjutant: Pr. Ltn. Berndt

18 Na początku 1862 jeszcze podpisywał plany. Został inspektorem 4. Insp. Fort. w Magdeburgu.

19 Przy reorganizacji Oberst Schroeder został inspektorem 7. Insp. Fort. w Magdeburgu.

1870	Mjr Wilhelm Daun		Hptm. Guhl Pr. Ltn. Scheche		Mjr Otto Schüssler	–	2	3	[Wrocław] p.o. Oberst Dürr Adjutant: Pr. Ltn. v. Reinbrecht
1871	Mjr Wilhelm Daun		Hptm. Guhl Pr. Ltn. Scheche		Mjr Otto Schüssler	–	2	3	[Wrocław] p.o. Oberst Dürr Adjutant: Pr. Ltn. v. Reinbrecht
1872	Mjr Wilhelm Daun ²⁰		Hptm. Riesterer Pr. Ltn. Priem Pr. Ltn. v. Gizycki [Gizycki] ²¹		Mjr Schlicht	–	2	3	[Wrocław] Oberst Dürr Adjutant: Pr. Ltn. Gronen
1873	Mjr Georg Lindow		Hptm. Kuntze Hptm. Riesterer Hptm. Priem Pr. Ltn. Friedrich v. Gizycki		Mjr Neumann	–	2	3 siedziba przeniesiona do Poznania (aż do 1914)	[Poznań] Oberst Dürr Adjutant: Pr. Ltn. Gronen
1874	Mjr Georg Lindow		Hptm. Kuntze Hptm. Castendyck Pr. Ltn. Friedrich v. Gizycki Pr. Ltn. Emil Geppert		Mjr Neumann	–	2	3	[Poznań] Gen. Mjr. Dürr Adjutant: Pr. Ltn. Gronen
1875	Mjr Georg Lindow		Hptm. Alfred Kuntze Hptm. Kluge I Pr. Ltn. Hugo Jahr Pr. Ltn. Friedrich v. Gizycki Pr. Ltn. Emil Geppert Pr. Ltn. Ludwig Reeps		Mjr v. Sichart	–	2	3 Poznań Nysa Kłodzko Głogów - zniesione Koźle	[Poznań] Oberst Franz v. Adler ²² Adjutant: Hptm. Gronen

20 Oberstltm. Daun od stycznia 1873 służył w Strassburgu jako dowódca *Badisches Pionier-Abtheilung Nr. 14* oraz pełnił tam obowiązki inspektora.

21 Podpisy na planach: Gizycki.

22 Oberstltm. Adler przybył z Magdeburga, gdzie był dowódcą *Magdeburgisches Pionier-Bataillon Nr. 4*.

1876	Mjr Georg Lindow		Hptm. Ernst Knappe Hptm. Jacob Hptm. Carl Gross Hptm. v. Nowag-Seeling Pr. Ltn. Jahr Pr. Ltn. Milde Pr. Ltn. Ludwig Reeps Pr. Ltn. v. Leutsch Pr. Ltn. Hilbert + Sekretär: Ludwig Lasch Sekretär: D[?]emmer Bureau-Assistent: Emil Gebauer	Wallmeister Ahl [?] Wallmeister Babuke [Babucki] August Wallmeister Becke Herrmann Wallmeister Hein Carl (Reduit Grolmann ²³) Wallmeister Schenk Heinrich (Reduit Grolmann) Wallmeister Schmidt Alexander Wallmeister Scholtz Gottlieb Wallmeister Voigt Albert Terrain-Aufnahme: Wallmeister Weber Adolph	Mjr Julius Dieckmann	–	2	3	[Poznań] Oberst Franz v. Adler Adjutant: Pr. Ltn. Geppert
1877	Mjr Georg Lindow		Hptm. Ernst Knappe Hptm. Jacob Hptm. Carl Gross Hptm. v. Nowag-Seeling Pr. Ltn. Jahr Pr. Ltn. Milde Pr. Ltn. Ludwig Reeps Pr. Ltn. v. Leutsch Pr. Ltn. Hilbert		Mjr Julius Dieckmann	–	2	3	[Poznań] Oberst Franz v. Adler Adjutant: Pr. Ltn. Geppert W sierpniu inspektora zastępował Oberstltm. Bliesener (Platz- Ingenieur w Nysie)
1878		Mjr Lindow ²⁴ Mjr Eduard Heyde ²⁵	Hptm. Ernst Knappe ²⁶ Hptm. Jacob Hptm. Carl Gross Hptm. v. Nowag-Seeling Hptm. Edmund Grieben Hptm. Jahr II Pr. Ltn. Milde Pr. Ltn. Maraun Pr. Ltn. Reeps Pr. Ltn. v. Leutsch		Mjr Julius Dieckmann	–	2	3	[Poznań] Oberst Franz v. Adler ²⁷ Adjutant: Pr. Ltn. Geppert
1879		Mjr Eduard Heyde ²⁸ Mjr Ludwig Schmolter ²⁹	Hptm. Ernst Knappe Hptm. Carl Gross Hptm. v. Nowag-Seeling Hptm. Walter Hptm. Edmund Grieben Pr. Ltn. Milde (w Inspektoracie Telegrafii Wojskowej) ³⁰ Pr. Ltn. Alb[recht] Maraun Pr. Ltn. v. Leutsch Pr. Ltn. Geisler I Pr. Ltn. Clausius Sec. Ltn. Henckel	Sekretär: Ludwig Lasch Bureau-Assistent: Emil Gebauer Wallmeister Babucke August Wallmeister Becke Herrmann Wallmeister Hein Carl Wallmeister Kallenbach Gottfried (Fort Haake 2) Wallmeister Schenk Heinrich Wallmeister Schmidt Alexander Wallmeister Scholtz Gottlieb (Pietrowo 3) Wallmeister Voigt Albert	Mjr Julius Dieckmann	–	2	3	[Poznań] Oberst Franz v. Adler ³¹ później Oberstltm. Schultz Adjutant: Pr. Ltn. Geppert Secretair: August Stempel

23 W książkach adresowych Poznania już wówczas (10 lat po nadaniu umocnieniom nazw) zaczęto pisać Grolmann zamiast Grolman, Haake zamiast Hake itd.

24 Mjr Lindow w 1878 przeszedł do *Eisenbahn-Regiment*.

25 Zastąpił Lindowa w połowie roku.

26 Na początku 1878 Knappe podpisywał plany w zastępstwie urlopowanego oficera inżynierskiego [Lindowa, zapewne zanim stanowisko objął Heyde].

27 W grudniu 1878 roku na planie Fortu I podpisał się jako *Pionier-Inspecteur* – nie wiadomo dlaczego, bo wg ranglisty nim nie był.

28 Heyde został członkiem Komitetu Inżynierskiego i Komisji Egzaminacyjnej Korpusu Inżynierów (*Prüfungs Commission der Ingenieur Corps*). Na planach z 1879 nie ma już jego podpisów.

29 Podpisy na planach pojawiają się w maju 1879. Służył przedtem w *Fortification Strassburg*, a w 1878 kierował komórką w Pławie. Po odejściu z Poznania przeszedł na emeryturę.

30 *Commandiert zur Dienstleitung bei der Inspection der Militair Telegraphie*.

31 Adler awansował na generała mjra i został prezesem Komisji Egzaminacyjnej.

1880		Mjr Alfred Kuntze	Hptm. Carl Gross Hptm. v. Nowag-Seeling Hptm. Walter Hptm. v. Weltzien Hptm. Edmund Grieben Hptm. Geppert Hptm. Milde Pr. Ltn. Alb. Maraun Pr. Ltn. Geisler I Pr. Ltn. Clausius Pr. Ltn. Volkman Pr. Ltn. Henckel Pr. Ltn. Kah Sec. Ltn. Zürn Sec. Ltn. Giertz Sec. Ltn. Delius + z saksońskiego oddziału inżynierskiego: Hptm. Erdmann Schubert		Maj. Witte	–	2	3	[Poznań] Oberstlt. Schultz Adjutant: Pr. Ltn. Herrmann
1881		Mjr Alfred Kuntze	Hptm. Walter Hptm. v. Weltzien Hptm. Vorwerg Hptm. Milde Hptm. Trenk Pr. Ltn. Geisler I Pr. Ltn. Clausius Pr. Ltn. Volkman Pr. Ltn. Henckel Pr. Ltn. Kah Pr. Ltn. Zürn Pr. Ltn. Giertz Pr. Ltn. Wollmann Sec. Ltn. Scholtz Sec. Ltn. Delius + z saksońskiego oddziału inżynierskiego: Hptm. Erdmann Schubert		Mjr Oscar Normann	–	2	3	p.o. inspektora mjr Wilhelm Andreae ³² Adjutant: Pr. Ltn. Herrmann
1882		Mjr Kuntze Alfred	Hptm. Walter Hptm. v. Weltzien Hptm. Vorwerg Hptm. Trenk Pr. Ltn. Zürn Pr. Ltn. Wollmann Pr. Ltn. Abbes Sec. Ltn. Grimsehl Sec. Ltn. Scholtz Sec. Ltn. Thelemann Sec. Ltn. Fellbaum I Sec. Ltn. Schaerf + z saksońskiego oddziału inżynierskiego: Hptm. Erdmann Schubert	Sekretär: Ludwig Lasch Bureau-Assistent: Wilhelm German Wallmeister Babuke August Wallmeister Becke Hermann Wallmeister Hein Carl Wallmeister Schenk Heinrich Wallmeister Scholtz Gottlieb Wallmeister Schmidt Alexander (Pietrowo 3) Wallmeister Voigt Albert	Mjr Oscar Normann	–	2	3	[Poznań] Oberstlt. Wilhelm Andreae Adjutant: Pr. Ltn. Herrmann Bureau-Assistent: Giese

32 Wilhelm Andreae pochodził z Królestwa Hanoweru. W 1866 Hanower został pruską prowincją. Jedenastu z trzynastu oficerów hanowerskiego Korpusu Inżynierów przypisano (*aggregirt*) wówczas do różnych inspekcji pruskich (w tym dwóch najwyższych stopniem do Sztabu: ppłk G. Oppermanna skierowano do Królewca, a majora Ch. Gottharda do Magdeburga), a dwóch poruczników (*Pr. Ltn.*) – do saksońskiego 12. Batalionu Pionierów. Hptm. Andreae został przypisany do pruskiego 1. inspektoratu inżynierskiego i skierowany do służby w Gdańsku.

1883		Mjr Alfred Kuntze	Hptm. Pfeffer Hptm. Walter I Hptm. v. Weltzien Hptm. Vorweg Hptm. Georg Kretschmer Pr. Ltn. Geisberg Pr. Ltn. Grimsehl Pr. Ltn. Scholtz Sec. Ltn. Thelemann Sec. Ltn. Fellbaum I Sec. Ltn. v. Frobel Sec. Ltn. Schaerf + z saksońskiego oddziału inżynierskiego: Hptm. Ernst Koldewey		Mjr Emil Priwe	Hptm. Scheuerlein	2	3	[Poznań] Oberstltm. Wilhelm Andreae Adjutant: Pr. Ltn. Herrmann
1884		Oberstltm. Alfred Kuntze	Mjr Pfeffer Hptm. Walter I Hptm. v. Keiser Hptm. Frantz Hptm. Vorweg Hptm. Georg Kretschmer Pr. Ltn. Geisberg Sec. Ltn. Fellbaum I Sec. Ltn. Schaerf Sec. Ltn. Telle Sec. Ltn. Koller Sec. Ltn. Golisch + z saksońskiego oddziału inżynierskiego: Hptm. Ernst Koldewey	Wallmeister Hein Carl Wallmeister Scholtz Gottlieb Wallmeister Schmidt Alexander (Pietrowo 3) Wallmeister Voigt Albert ... i inni Kaserneninspecteur Babuke August	Mjr Emil Priwe	Hptm. Scheuerlein	2	3	[Poznań] Oberstltm. Wilhelm Andreae Adjutant: Pr. Ltn. Friedrich Zielfelder
1885		Oberstltm. Alfred Kuntze	Hptm. v. Keiser Hptm. Frantz Hptm. Georg Kretschmer Pr. Liem. Giertz I (w Inspektoracie Telegrafii Wojskowej) Pr. Ltn. Geisberg Sec. Ltn. Schaerf Sec. Ltn. Telle Sec. Ltn. Golisch Sec. Ltn. Pietsch Sec. Ltn. Gerhard + z saksońskiego oddziału inżynierskiego: Hptm. Ernst Koldewey	Sekretär: Rechnungs-Rath Ludwig Lasch Sekretär: Schmidt Bureau-Assistent: Wilhelm Germann Bureau-Assistent: Gustav Löwenthal	Oberstltm. Emil Priwe	Hptm. Scheuerlein	2	3	[Poznań] Oberstltm. Wilhelm Andreae Adjutant: Pr. Ltn. Friedrich Zielfelder Sekretär: Giese
1886		Oberstltm. Kuntze ³³ Mjr Frhr. Hermann von Eyss	Hptm. Gustav Bachmann ³⁴ Hptm. Trenk Hptm. Georg Kretschmer Pr. Ltn. Giertz Pr. Ltn. Geisberg Sec. Ltn. Telle Sec. Ltn. Schmidt Sec. Ltn. Golisch Sec. Ltn. Pietsch (w Fuss.-Art. Reg. Nr. 5.) Sec. Ltn. Backhaus	Sekretär: Rechnungs-Rath Ludwig Lasch Bureau-Assistent: Wilhelm Germann Bureau-Assistent: Gustav Löwenthal	Mjr Rudolph v. Kettler	Hptm. Scheuerlein	2	3	[Poznań] Oberst Wilhelm Andreae ³⁵ później Oberstltm. Hermann Kasten Adjutant: Pr. Ltn. Friedrich Zielfelder

33 Kuntze przeszedł do 4. *Ingenieur-Inspection* (**Kolonia**) jako inspektor w 7. Festungs-Inspection (**Kolonia**, Wesel, Koblenca, Saarlouis).

34 W październiku 1886 roku podpisywał plany w zastępstwie urlopowanego oficera inżynierskiego.

35 W 1886 Oberst Andreae przeszedł do 3. *Ingenieur-Inspection* (**Mainz**) jako inspektor w 6. Festungs-Inspection (**Metz**, Diedenhofen, Bitsch, Neu-Breisach). Później awansował na generała i był szefem 1. *Ingenieur-Inspection*.

1887		Mjr Frhr. Hermann von Eyss	Hptm. Gustav Bachmann Hptm. v. Gizycki Hptm. Paul Trenk Hptm. Willigmann Sec. Ltn. Zoeller Sec. Ltn. Pietsch Sec. Ltn. Schoebel Sec. Ltn. Backhaus Sec. Ltn. Schmedding Sec. Ltn. Cremat	Sekretär: Rechnungs-Rath Ludwig Lasch Bureau-Assistent: Wilhelm Ger mann Bureau-Assistent: Gustav Löwenthal	Mjr Rudolph v. Kettler	Hptm. Max Behrens	2	3	[Poznań] Oberstlieutn./Oberst Hermann Kasten Adjutant: Pr. Ltn. Friedrich Zielfelder Sekretär: Albert Schmidt
1888		Mjr./Oberstltn. Frhr. Hermann von Eyss	Hptm. Gustav Bachmann Hptm. Paul Trenk Hptm. Karnasch Hptm. Gustav Binneboes Pr. Ltn. Garbsch Sec. Ltn. Pietsch Sec. Ltn. Schoebel Sec. Ltn. Strauss Sec. Ltn. Schmedding Sec. Ltn. Cremat Sec. Ltn. Pistorius Sec. Ltn. von der Heyden Sec. Ltn. Göttig	Sekretär: Rechnungs-Rath Ludwig Lasch Bureau-Assistent: Wilhelm Ger mann Bureau-Assistent: Gustav Löwenthal	Mjr./Oberstltn. Rudolph v. Kettler później Mjr Victor Asbrand gen. [gennant] von Porbeck	Hptm. Max Behrens	2	3	[Poznań] Oberst Hermann Kasten Adjutant: Pr. Ltn. Golish Sekretär: Albert Schmidt
1889		Oberstltn. Frhr. Hermann von Eyss	Mjr Gustav Bachmann Hptm. Karnasch Hptm. Fritz Hilbert Hptm. Carl Regensburger Pr. Ltn. Hans Ulrich Pr. Ltn. Garbsch Pr. Ltn. Pietsch Sec. Ltn. Strauss Sec. Ltn. Cremat Sec. Ltn. Pistorius Sec. Ltn. Hoffmann II Sec. Ltn. Sturm [nie Stürm] Sec. Ltn. v. d. Heyden Sec. Ltn. Göttig Sec. Ltn. Kraemer	Bureau-Vorsteher: Rechnungs-Rath Ludwig Lasch Assistent: Gustav Löwenthal Assistent: Wilhelm Moldenhauer	Mjr Victor Asbrand gen. von Porbeck	Hptm. Max Behrens	2	3	[Poznań] Oberstltn. Rudolf Pagenstecher Adjutant: Pr. Ltn. Golish Sekretär: Rechnungs Rath Albert Schmidt
1890		{Oberstltn. Frhr. Hermann von Eyss} ³⁶ Mjr Leo Jordan	Mjr Gustav Bachmann Hptm. Fritz Hilbert Hptm. Carl Regensburger Hptm. Georg Sturm Hptm. Hans Ulrich Pr. Ltn. Strauss Pr. Ltn. v. d. Chevallerie Pr. Ltn. Pistorius Sec. Ltn. Rotte Sec. Ltn. Kraemer	[Sekretär]: Rechnungs-Rath Ludwig Lasch Sekretär: Gustav Löwenthal Bureau-Assistent: Wilhelm Sültz Bureau-Assistent: Wilhelm Moldenhauer	Mjr Victor Asbrand gen. von Porbeck	Hptm. Saigge	2	3	[Poznań] Oberstltn. Rudolf Pagenstecher Adjutant: Pr. Ltn. Hoffmann Sekretär: Rechnungs Rath Albert Schmidt
1891		Oberstltn. Leo Jordan	Hptm. Fritz Hilbert Hptm. Ecke Hptm. Paul Lucas Hptm. Ulrich Pr. Ltn. Grambow Pr. Ltn. v. d. Chevallerie Sec. Ltn. Rotte Sec. Ltn. Kraemer Sec. Ltn. Adler	[Sekretär]: Rechnungs-Rath Ludwig Lasch Sekretär: Gustav Löwenthal Festungs-Bauwart I. Klasse Wilhelm Sültz Festungs-Bauwart I. Klasse Wilhelm Moldenhauer Festungs-Bauwart II. Klasse Johann Arndt Festungs-Bauwart II. Klasse Herrmann Liebig	Mjr Victor Asbrand gen. von Porbeck	Hptm. Saigge	2	3	[Poznań] Oberst Rudolf Pagenstecher Adjutant: Pr. Ltn. Hoffmann Sekretär: Rechnungs Rath Schmidt

36 Oberstltn. Frhr. Von Eyss przeszedł do 3. *Ing. Inspection* (**Strassburg**) jako inspektor 10. *Festungs-Inspection* (**Strassburg**, Neu-Breisach).

1892		Oberstltm. Leo Jordan	Hptm. Fritz Hilbert Hptm. Ecke Pr. Ltn. Grambow Pr. Ltn. Hoffmann (w <i>Kriegs Akademie</i>) Sec. Ltn. Adler Sec. Ltn. Knoch + <u>z saksońskiego oddziału inżynierskiego:</u> Hptm. Guido Vieweg	Sekretär und Rendant der Festungskasse: Rechnungsrath Ludwig Lasch Festungs-Bauwart I. Klasse Wilhelm Sültz Festungs-Bauwart I. Klasse Wilhelm Moldenhauer Festungs-Bauwart II. Klasse Johann Arndt Festungs-Bauwart II. Klasse Herrmann Liebig Festungs-Bauwart II. Klasse Gross Wallmeister Scholtz Wallmeister Voigt Wallmeister Schliebs Wallmeister Schmidt Wallmeister Schwartz Wallmeister Flohr Wallmeister Seiler Wallmeister Fischer	Mjr Oskar Giese	Hptm. Saigge	2	3	[Poznań] Oberst Rudolf Pagenstecher Adjutant: Pr. Ltn. Kraemer Festungs-Ober-Bauwart: Rechnungsrath Schmidt
1893		Oberstltm. Leo Jordan	Hptm. Haack Hptm. Heyer Hptm. Riba Pr. Ltn. Rotte (w <i>Kriegs Akademie</i>) Pr. Ltn. Adler Pr. Ltn. Knoch Pr. Ltn. v. Held + <u>z saksońskiego oddziału inżynierskiego:</u> Hptm. Guido Vieweg	Rechnung-Rath Lasch Festungs-Bauwart I. Klasse Sültz Festungs-Bauwart I. Klasse Moldenhauer Festungs-Bauwart I. Klasse Johann Arndt Festungs-Bauwart II. Klasse Hermann Liebig Festungs-Bauwart II. Klasse Gross Festungs-Bauwart II. Klasse Wenzel Wallmeister Voigt Wallmeister Schliebs Wallmeister Schmidt Wallmeister Baumdicker Wallmeister Siegel Wallmeister Seiler Wallmeister Fischer	Mjr Oskar Giese	Hptm. Saigge	2	3	[Poznań] Oberstltm. Paul Wolff Adjutant: Pr. Ltn. Kraemer Festungs-Ober-Bauwart: Rechnungsrath Schmidt
1894		Oberstltm. Friedrich Schlenther	Hptm. Ernst Heyer Hptm. Julius Riba Hptm. Georg Burchardt Hptm. Carl Spohr Hptm. Martin Hoffmann Pr. Ltn. Rotte (w <i>Kriegs Akademie</i>) Pr. Ltn. Backs (w <i>Milit. Telegr. Schule</i>) Pr. Ltn. Frhr. v. Bock + <u>z wirtemberskiego 13 Batalionu Pionierów:</u> K. W. Pr. Ltn. Schattinger	b.d.	Mjr Felix Klamroth	Hptm. Reinhold Brandt	2	3 Poznań Głogów Nysa Kłodzko + Depot-Bau- Verwaltung Wrocław (do 1902)	[Poznań] Oberst Leo Jordan Adjutant: Pr. Ltn. v. Held Festungs-Ober-Bauwart: [Rechnungsrath Schmidt ?]

1895		Oberstlt. Friedrich Schlenther	Hptm. Ernst Heyer Hptm. Schulz Hptm. Julius Riba Hptm. Burchardt Pr. Ltn. Rotte (w <i>Kriegs Akademie</i>) Pr. Ltn. Backs (w <i>Milit. Teleg. Schule</i>) + z <i>Wirtembergii</i> : K. W. Pr. Ltn. Schattinger	Festungs-Bauwart I. Klasse Wilhelm Moldenhauer Festungs-Bauwart I. Klasse Johann Arndt Festungs-Bauwart I. Klasse Herrmann Liebig Festungs-Bauwart I. Klasse Gross Festungs-Bauwart II. Klasse Wenzel Wallmeister Voigt Wallmeister Schliebs Wallmeister Schmidt Wallmeister Baumdicker Wallmeister Franke Wallmeister Siegel Wallmeister Decker Wallmeister Seiler Wallmeister Achterrath Wallmeister Müller Wallmeister Scholtz Wallmeister Olitzsch Wallmeister Brunzel Wallmeister Korsch Wallmeister Schulze	Mjr Felix Klamroth	Hptm. Reinhold Brandt	2	3	[Poznań] Oberst Leo Jordan Adjutant: Pr. Ltn. v. Held Festungs-Ober-Bauwart: Rechnungsrath Schmidt
1896		Mjr. v. Leipzig	Hptm. Emil Schulz Hptm. Ferdinand Frhr. v. Schrötter Hptm. Plehn Hptm. Burchardt Hptm. Schmedding Pr. Ltn. Rotte (w <i>Gen. Stab</i>) Pr. Ltn. Backs (w <i>Milit. Teleg. Schule</i>) Pr. Ltn. Frhr. v. Rössling + z <i>Wirtembergii</i> : K. W. Pr. Ltn. Schattinger K. W. Pr. Ltn. Knies	Festungs-Bauwart I. Klasse Moldenhauer Festungs-Bauwart I. Klasse Johann Arndt Festungs-Bauwart I. Klasse Herrmann Liebig Festungs-Bauwart I. Klasse Gross Festungs-Bauwart II. Klasse Wenzel Festungs-Bauwart II. Klasse Seiler Wallmeister Voigt Wallmeister Schliebs Wallmeister Schmidt Wallmeister Baumdicker Wallmeister Siegel Wallmeister Decker Wallmeister Brunzel Wallmeister Korsch Wallmeister Schulze Wallmeister Morawietz	Mjr Max Krieger	Hptm. Reinhold Brandt	2	3	[Poznań] Oberstlt. Eduard Looff Adjutant: Pr. Ltn. Frhr. v. Bock Festungs-Ober-Bauwart: Rechnungsrath Schmidt Schreiber: Sergeant Burghardt
1897		Mjr. Franz Brunk	Hptm. Schulz Emil Hptm. Frhr. v. Schrötter Hptm. Schmedding Hptm. Rotte Pr. Ltn. Backs (w <i>Milit. Teleg. Schule</i>) Pr. Ltn. Rückbeil Pr. Ltn. Frhr. v. Rössling Pr. Ltn. Edwin Schmidt Sec. Ltn. Salzenberg + z <i>Wirtembergii</i> : K. W. Hptm. Lehnert	b.d.	Mjr. Kieger	Hptm. Carl Pohl	2	3	[Poznań] Oberstlt. Eduard Looff Adjutant: K. W. Pr. Ltn. Knies ³⁷ Festungs-Bauwart: ? Schreiber: ?

1898		Mjr. Franz Brunk	Hptm. Ketzler Hptm. Bergemann Hptm. Schmedding Pr. Ltn. Backs (w <i>Milit. Telegr. Schule</i>) Pr. Ltn. Rückbeil Pr. Ltn. Frhr. v. Rössing Pr. Ltn. Salzenberg Pr. Ltn. Rose + z <i>Wirtembergii</i> : K. W. Hptm. Lehnert	Festungs-Oberbauwart Wilhelm Moldenhauer Festungs-Bauwart Heinrich Behlau Festungs-Bauwart Paul Skripzik Festungs-Bauwart Johann Arndt Festungs-Bauwart Herrmann Liebig Festungs-Bauwart Gross Festungs-Bauwart Wenzel Festungs-Bauwart Seiler	Mjr. Gustav Brunk	Hptm. Carl Pohl	2	3	[Poznań] Oberstltm. Trenk Adjutant: K. W. Pr. Ltn. Knies Festungs-Oberbauwart: Otto Kukatsch Schreiber: Sergeant Burghardt
1899		Mjr. Franz Brunk	Hptm. Ketzler Hptm. Bergemann Hptm. Schmedding Hptm. Glimpf Hptm. Pfeiffer Obltn. Bensen Obltn. Kuhlwein Ltn. Marschner Ltn. Wolff	Festungs-Oberbauwart Wilhelm Moldenhauer Festungs-Bauwart Heinrich Behlau Festungs-Bauwart Paul Skripzik Festungs-Bauwart Johann Arndt Festungs-Bauwart Herrmann Liebig Festungs-Bauwart Gross Festungs-Bauwart Wenzel Festungs-Bauwart Seiler	Mjr. Kühling	Hptm. Müller	2	3	[Poznań] Oberstltm. Trenk Adjutant: Obltn. Petrick Festungs-Oberbauwart: ? Schreiber: ?
1900		Mjr Carl Engstfeld	Hptm. Ketzler Hptm. Schmedding Hptm. Glimpf Hptm. Friedrich Obltn. Salzenberg (w <i>Kriegs Akademie</i>) Obltn. Rose (w <i>Kriegs Akademie</i>) Obltn. Breuer Obltn. Marschner (w <i>Kriegs Akademie</i>) Obltn. Wolff (w <i>Kriegs Akademie</i>) Ltn. Neumann + z <i>Wirtembergii</i> : K. W. Obltn. Wagner	Festungs-Oberbauwart Wilhelm Moldenhauer Festungs-Oberbauwart Heinrich Behlau Festungs-Bauwart Paul Skripzik Festungs-Bauwart Johann Arndt Festungs-Bauwart Herrmann Liebig Festungs-Bauwart Gross Festungs-Bauwart Wenzel Festungs-Bauwart Seiler	Oberstltm. Kühling	Hptm. Müller	2	3	[Poznań] Oberstltm. Trenk Adjutant: Obltn. Petrick Festungs-Oberbauwart: Otto Kukatsch Schreiber: Vicefelwebel Burghardt
1901		Oberstltm. Carl Engstfeld	Hptm. Schmedding Obltn. Salzenberg (<i>Kriegs Akademie</i>) Obltn. Rose (<i>Kriegs Akademie</i>) Obltn. Breuer (<i>Kriegs Akademie</i>) Obltn. Marschner (w <i>Kriegs Akademie</i>) Obltn. Wolff (w <i>Kriegs Akademie</i>) Obltn. Sandhoff Obltn. Broese Obltn. Neumann	Rechnungs-Rath Wilhelm Moldenhauer Festungs-Oberbauwart Heinrich Behlau Festungs-Oberbauwart Paul Skripzik Festungs-Oberbauwart Johann Arndt Festungs-Bauwart Oertwig Festungs-Bauwart Herrmann Liebig Festungs-Bauwart Gross Festungs-Bauwart Seiler	Mjr. Schubert	Hptm. Müller-Schwarz	2	3	[Poznań] Oberst Trenk Adjutant: Obltn. Petrick Festungs-Oberbauwart: Rechnungs-Rath Otto Kukatsch Schreiber: ?
1902		Oberstltm. Carl Engstfeld	Hptm. Schubert Obltn. Breuer (<i>Kriegs Akademie</i>) Obltn. Marschner (<i>Kriegs Akademie</i>) Obltn. Wolff (<i>Kriegs Akademie</i>) Obltn. Sandhoff Obltn. Broese Obltn. Neumann (techn. Hochschule i. Berlin) Obltn. Marizy Obltn. Pohlmann + z <i>Wirtembergii</i> : K. W. Hptm. Schattinger	Rechnungs-Rath Wilhelm Moldenhauer Festungs-Oberbauwart Heinrich Behlau Festungs-Oberbauwart Johann Arndt Festungs-Bauwart Oertwig Festungs-Bauwart Herrmann Liebig Festungs-Bauwart Gross Festungs-Bauwart Seiler	Mjr. Wehring	Hptm. Müller-Schwarz	2	3	[Poznań] Oberst Volkmann Adjutant: Hptm. Petrick Festungs-Oberbauwart: Rechnungs-Rath Otto Kukatsch Schreiber: Vicefeldwebel Burghardt
1903			Hptm. Schubert	Rechnungs-Rath Wilhelm Moldenhauer					REORGANIZACJA

		Oberstln. Carl Engstfeld	Obltn. Breuer (Kriegs Akademie) Obltn. Wolff Obltn. Broese Obltn. Neumann (techn. Hochschule i. Berlin) Obltn. Marizy + z <u>Wirtembergii</u> ; K. W. Hptm. Schattinger	Festungs-Oberbauwart Heinrich Behlau Festungs-Oberbauwart Johann Arndt Festungs-Bauwart Oertwig Festungs-Bauwart Herrmann Liebig Festungs-Bauwart Gross Festungs-Bauwart Seiler Festungs Bau-Ltn. Scholtz Festungs Bau-Ltn. Olitzsch Festungs Bau-Ltn. Schulze	Mjr. Wehring	Hptm. Zinkhan	2	3 Poznań Kostrzyn Głogów Magdeburg Spandau	[Poznań] Oberst Volkman Adjutant: Oblt. Sandhoff Festungs-Oberbauwart: Rechnungs-Rath Otto Kukatsch
1904		Mjr. Friedrich Lichnock	Hptm. Breusing Hptm. Schubert Obltn. Neumann (techn. Hochschule i. Berlin) Obltn. Gehre + z <u>Wirtembergii</u> ; K. W. Hptm. Schattinger	Rechnungs-Rath Wilhelm Moldenhauer Festungs-Oberbauwart Heinrich Behlau Festungs-Oberbauwart Johann Arndt Festungs-Bauwart Oertwig Festungs-Bauwart Herrmann Liebig Festungs-Bauwart Gross Festungs-Bauwart Seiler Festungs Bau-Ltn. Scholtz Festungs Bau-Ltn. Olitzsch	Mjr. Brandt	Hptm. Zinkhan	2	3	[Poznań] Oberst Engstfeldt Adjutant: Obltn. Pohlmann Festungs-Oberbauwart: Rechnungs-Rath Otto Kukatsch
1905		Mjr. Friedrich Lichnock	Hptm. Breusing Hptm. Frhr. v. Bock Obltn. Chambeau + z <u>Wirtembergii</u> ; K. W. Hptm. Schattinger K. W. Obltn. Bader	Rechnungs-Rath Wilhelm Moldenhauer Rechnungs-Rath Heinrich Behlau Rechnungs-Rath Johann Arndt Festungs-Bauwart Oertwig Festungs-Bauwart Gross Festungs-Bauwart Seiler Festungs-Bauwart Thiessen Festungs-Bauwart Schmidt Festungs Bau-Oblt. Olitzsch Festungs Bau-Ltn. Ehrenberg Festungs Bau-Ltn. Hoffmann	Oberstln. Brandt	Hptm. Zinkhan	2	3	[Poznań] Oberstln. Schaefer Adjutant: Obltn. Herda Festungs-Oberbauwart: Rechnungs-Rath Otto Kukatsch
1906		Oberstln. Johannes Schroeter	Hptm. Bienko Hptm. Frhr. v. Bock Obltn. Chambeau + z <u>Wirtembergii</u> ; K. W. Obltn. Bader	Rechnungs-Rath Wilhelm Moldenhauer Rechnungs-Rath Heinrich Behlau Rechnungs-Rath Johann Arndt Festungs-Oberbauwart Oertwig Festungs-Bauwart Gross Festungs-Bauwart Thiessen Festungs-Bauwart Schmidt Festungs Bau-Obltn. Müller Festungs Bau-Obltn. Olitzsch Festungs Bau-Ltn. Dietz	Oberstln. Hartmann	Hptm. v. Brandis	2	3	[Poznań] Oberstln. Telle Adjutant: Obltn. Herda Festungs-Oberbauwart: Rechnungs-Rath Otto Kukatsch
1907		Mjr. Oskar Hauffe	Hptm. Bienko Hptm. Frhr. v. Bock Obltn. Siefert	Rechnungs-Rath Wilhelm Moldenhauer Rechnungs-Rath Heinrich Behlau Rechnungs-Rath Johann Arndt [? Oertwig] [? Gross] [? Thiessen] [? Schmidt] Festungs Bau-Obltn. Müller Festungs Bau-Obltn. Olitzsch Festungs Bau-Ltn. Schrader	Oberstln. Hartmann	Hptm. v. Brandis	2	3	[Poznań] Oberst Roos Adjutant: Obltn. Herda Festungs-Oberbauwart: Rechnungs-Rath Otto Kukatsch

1908		Mjr. Oskar Hauffe	Hptm. Fischer Hptm. Frhr. v. Bock Obltn. Siefert	Rechnungs-Rath Wilhelm Moldenhauer Rechnungs-Rath Heinrich Behlau Rechnungs-Rath Johann Arndt Rechnungs-Rath Gross Festungs-Bauwart Thiessen Festungs-Bauwart Schmidt Festungs Bau-Hptm. Saupe Festungs Bau-Hptm. Thitzen Festungs Bau-Hptm. Schmidt Festungs Bau-Obltn. Müller Festungs Bau-Obltn. Olitzsch Festungs Bau-Ltn. Ehrenberg	Oberstln. Breusing	Hptm. Mueller	2	3	[Poznań] Oberstln. Thelemann Adjutant: Obltn. Herda Festungs-Oberbauwart: Rechnungs-Rath Otto Kukatsch
1909		Oberstln. Oskar Hauffe	Hptm. Fischer Hptm. Nagel Obltn. Hennig	Rechnungs-Rath Heinrich Behlau Rechnungs-Rath Johann Arndt Rechnungs-Rath Gross Festungs Bau-Hptm. Saupe Festungs Bau-Hptm. Thitzen Festungs Bau-Hptm. Schmidt Festungs Bau-Obltn. Müller Festungs Bau-Obltn. Olitzsch Festungs Bau-Ltn. Ehrenberg Festungs Bau-Ltn. Krippstädt	Mjr. v. Wissel	Hptm. Mueller	2	3	[Poznań] Oberstln v. Dewitz Adjutant: Obltn. Reichau Festungs-Oberbauwart: Rechnungs-Rath Otto Kukatsch
1910		Oberstln. Oskar Hauffe	Hptm. Eylmann Obltn. Hennig Obltn. Garcke	Rechnungs-Rath Heinrich Behlau Rechnungs-Rath Johann Arndt Rechnungs-Rath Gross Festungs Bau-Hptm. Behlau Festungs Bau-Hptm. Johann Arndt Festungs Bau-Hptm. Gross Festungs Bau-Hptm. Thitzen Festungs Bau-Hptm. Schmidt Festungs Bau-Hptm. Herde Festungs Bau-Obltn. Olitzsch Festungs Bau-Ltn. Ehrenberg	Oberstln. v. Wissel	Hptm. Mueller	2	3	[Poznań] Oberst v. Dewitz Adjutant: Obltn. Reichau Festungs Bau-Hptm. Otto Kukatsch
1911		Mjr. Gustav Hagenberg	Hptm. Eylmann Hptm. Petric Obltn. Hennig Obltn. Garcke	Festungs Bau-Hptm. Gross Festungs Bau-Hptm. Saupe Festungs Bau-Hptm. Schmidt Festungs Bau-Hptm. Herde Festungs Bau-Ltn. Vollrath Festungs Bau-Ltn. Helm Festungs Bau-Ltn. Stentzler Festungs Bau-Ltn. Ehrenberg Festungs Bau-Ltn. Lüdtke	Mjr. Pohl	Hptm. Lamm	2	3	[Poznań] Oberst Adams Adjutant: Obltn. Reichau Festungs Bau-Obltn. Olitzsch
1912		Mjr. Gustav Hagenberg	Mjr. Eylmann Hptm. Harich Hptm. Meisner Obltn. Rothe Obltn. Behn	Festungs Bau-Hptm. Schmidt Festungs Bau-Hptm. Herde Festungs Bau-Obltn. Vollrath Festungs Bau-Obltn. Helm Festungs Bau-Ltn. Stentzler Festungs Bau-Ltn. Jentsch Festungs Bau-Ltn. Ehrenberg Festungs Bau-Ltn. Lüdtke	Mjr. Pohl	Hptm. Lamm	2	3	[Poznań] Oberstln. Rotte Adjutant: Obltn. Garcke Festungs Bau-Obltn. Olitzsch

1913		Oberstltm. Gustav Hagenberg	Mjr. Eylmann Hptm. Louis Hptm. Harich Obltn. Rothe Obltn. Behn Obltn. Schengberg	Festungs Bau-Hptm. Saupe Festungs Bau-Hptm. Schmidt Festungs Bau-Hptm. Herde Festungs Bau-Obltn. Vollrath Festungs Bau-Obltn. Helm Festungs Bau-Ltn. Jentsch Festungs Bau-Ltn. Ehrenberg Festungs Bau-Ltn. Lüdtke	Mjr. Schmidt	Hptm. Reichardt	2	3	[Poznań] Oberst Rotte Adjutant: Obltn. Garcke ³⁸ / Obltn. Scheller ³⁹ Festungs Bau-Hptm. Olitzsch
1914		Posen Ost: Mjr. Max Andersch ⁴⁰ Posen West: Mjr. Edmund Eylmann Oberstltm. Gustav Hagenberg ⁴¹	Posen Ost: Hptm. Dziobek Hptm. Gutzeit Hptm. Augustin Hptm. v. Winterfeld Obltn. Behn Obltn. Garbsch + z Wirtembergii: K. W. Obltn. Miller Posen West: Hptm. Harich Hptm. Faber Hptm. Lindow Hptm. Neuschäfer Obltn. Rothe Obltn. Schneider (Militärtechn. Akademie) Obltn. Müller Obltn. Hoffmann	Posen Ost: Festungs Bau-Hptm. Saupe Festungs Bau-Hptm. Lorent Festungs Bau-Hptm. Schmidt Festungs Bau-Obltn. Helm Festungs Bau-Obltn. Steffen Festungs Bau-Obltn. Krebs Festungs Bau-Obltn. Jentsch Festungs Bau-Ltn. Bethke Festungs Bau-Ltn. Welcher Festungs Bau-Ltn. Kaestner Festungs Bau-Ltn. Seeger Festungs Bau-Ltn. Barthel Posen West: Festungs Bau-Hptm. Grotzmann Festungs Bau-Obltn. Vollrath Festungs Bau-Ltn. Lüdtke Festungs Bau-Ltn. Hoffmann Festungs Bau-Ltn. Zanders Regierungsbaumeister: Dr. Ing. Bader	Oberstltm. Schmidt	Hptm. Reichardt	2	3 Kostrzyn Głogów Poznań Wsch. Poznań Zach. - zniesiony Magdeburg	[Poznań] Oberst Rotte Adjutant: Obltn. Scheller Hptm. Rupprecht Festungs Bau-Hptm. Olitzsch Festungs Bau-Ltn. Ehrenberg

38 Przeniesiony do 11. Batalionu Pionierów.

39 Przybył z Fortyfikacji Toruń.

40 Kapitan Andersch w 1911 służył w 11. Batalionie Pionierów w Hannoversche-Münden, a w latach 1912-13 (już w stopniu majora) był nauczycielem w *Militärtechnische Akademie* w Berlinie.41 Wg ranglisty z 1914 Oberstltm. Hagenberg pełnił obowiązki dowódcy pionierów olsztyńskiego XX. Korpusu Armijnego (*Kommando der Pioniere XX Armee Korps*). Urzędował w Grudziądzu i dowodził dwoma batalionami pionierów: 23 i 26, stacjonującymi w Grudziądzu. W skład nadrzędnego 4 Inspektoratu Pionierów (*Pionier-Inspektion*) w Toruniu wchodziły jeszcze dowództwa pionierów I. Korpusu Armijnego w Królewcu (1 i 18 Batalion) oraz V. Korpusu Armijnego w Poznaniu (5 i 29).

 <p>Daun</p>	 <p>Schröder</p>	 <p>Weber</p>	 <p>Brese</p>	 <p>Prittwitz</p>	 <p>Hake</p>
 <p>Reichel</p>	 <p>von Giżycki</p>	 <p>Bernis</p>	 <p>Hummell</p>	 <p>v. Kleist 1866</p>	 <p>Biehler</p>
 <p>v. Siechart 1875</p>	 <p>Schultz</p>	 <p>Himpe</p>	 <p>Clausius 1880</p>	 <p>Clausius 1880</p>	 <p>Rauch</p>
 <p>v. d. Mosel 1869</p>	 <p>Eichapfel 1856</p>	 <p>Blecken v. Schmeling 1856</p>	 <p>Blecken v. Schmeling 1856</p>	 <p>Lichnocl 1904</p>	 <p>Dürr 1874</p>
 <p>Priem</p>	 <p>Lange 1856</p>	 <p>Hardenack 1839</p>	 <p>Zimmermann 1845</p>	 <p>Ernst 1842</p>	 <p>Schneider 1839</p>

					
Frhr. von Eyss	Jacob, v. Leutsch, Schubert, ??? (fort I)	Hptm. Carl Gross [Grols ⁴²] Baumeister Ludwig Sixt (Kl. Ritterstr. 15) (fort IX)	Knappe, Milde, Geisler I (fort III)	Gross, Reeps, Clausius (fort VII)	Vorwerg, Trenk, Kah, Fellbaum I (fort VI)
					
Kasten	Andreae	Schubert Hauptmann im Königl. Sächsischen Ingenieur-Corps commandirt zur Fortifikation Posen (korekty w forcje I)	Gross	Schultz	Scheuerlein
					
Jordan	Maraun	Pagenstecher	Kuntze	Normann	Kretzschmer
					
Heyde	Knappe	Grimsehl	Adler	Dieckmann	Geisler
					
Schmoller	Bachmann	Scholtz	v. Nowag-Seeling	Asbrand gen. von Porbeck	Behrens

42 W ranglistach i książkach adresowych występuje wyłącznie Hauptmann **Gross**, a nie **Grols** – i to konsekwentnie przez kilka lat (w 1881 został oficerem inżynieryjnym w Głogowie).

 <p>v. Kettler Oberstlieutenant u. d. Artillerie- Officier vom Platz.</p>	 <p>Witte Hauptmann in der 2ten Ingenieur-Inspektion.</p>	 <p>rantz Hauptmann in der 2ten Ingenieur-Inspektion.</p>	 <p>v. Schlicht 1872 Major und Artillerie- Officier vom Platz.</p>	 <p>Zürn Premierlieutenant</p>	 <p>v. Kaiser Hauptmann in der 2ten Ingenieur-Inspektion.</p>
 <p>Schaefer Secunde-Lieutenant</p>	 <p>Grieben Hauptmann in der 2ten Ingenieur-Inspektion.</p>	 <p>Walter Hauptmann in der 2ten Inspektion.</p>	 <p>Fellbaum I Secunde-Lieutenant in der 2. Ingenieur-Inspektion.</p>	 <p>Henckel in der 2ten Ingenieur-Inspektion</p>	 <p>Jahr II Hauptmann der 2ten Ingenieur-Inspektion.</p>
 <p>v. Leutsch Premier Lieutenant der 2. Ingenieur-Inspektion</p>	 <p>Trenc Hauptmann in der 2ten Ingenieur-Inspektion.</p>	 <p>Backhaus Secunde-Lieutenant Ingenieur-Inspektion.</p>	 <p>Telle Secunde-Lieutenant Ingenieur-Inspektion.</p>	 <p>Schüssler 1870 Major und Artillerie-Officier</p>	 <p>Mjr v. Goessel (1884) Festungs-Major im Stabe des Ingenieur-Corps.</p>
 <p>Hptm. Kuntze 1873</p>	 <p>Lindow Major und Festungs- Bau-Director.</p>	 <p>Wollmann 1882 Premier Lieutenant der 2ten Ingenieur-Inspektion</p>	 <p>1866 Schubarth Leubardt Hauptmann und Festungs- Bau-Director.</p>	 <p>Dieterich 1880 (w zastępstwie inspektora) Berlin, den 2ten October 1880. Für Verlesung des am 20ten October 1880 erlassenen Befehls.</p>	 <p>Billerbeck 1880 Premierlieutenant der 2ten Ingenieur-Inspektion.</p>
 <p>Völcker 1858</p>	 <p>Lindow 1852 (inspektor)</p>	 <p>v. Cronenberg 1841</p>	 <p>Stellien 1844 Jug.-Lieut.</p>	 <p>Geppert 1875 Lieutenant der 2. Ingenieur-Inspektion.</p>	 <p>v. Engelbrecht 1841 Jug.-Lieut.</p>

 <p>Regiments Kommandant Oberst ... 1870</p>	 <p>Regiments Kommandant Oberst ... 1867</p>	 <p>1. Niederschlesische Infanterie-Regiment Kommandant Oberst Carl v. Trebra (1887/88 fort V, fort VI)</p>	 <p>Kommandant Generallieutenant C. v. Busse 1878</p>	 <p>Commandant Generallieutenant Herrmann v. Schmeling (1886)</p>	 <p>Premierlieutenant Scheche 1872</p>
 <p>Abbas</p>	 <p>v. Studnitz</p>	 <p>v. Studnitz</p>	 <p>v. Studnitz</p>	 <p>v. Studnitz</p>	 <p>Kluge 1875</p>
 <p>Dürr 1874</p>	 <p>Riesterer</p>	 <p>Oberstltm. u. Platz-Ingenieur Glogau Rohrscheidt 1869</p>	 <p>v. Bieberstein 1841 (z Torunia)</p>	 <p>Commandant Generalmajor v. Below 1882</p>	 <p>Königl. Feldmesser und Ingenieur Ernst Mayer (1877-78 drogi) cywilny mierniczy i inżynier</p>
			 <p>Bliesener z Nysy (Platz-Ingenieur) w zastępstwie inspektora forticznego</p>	 <p>Gen. Mjr. Schulz (Abth. Chef), Obertltm. Billerbeck z Komitetu Inżynieryjnego (1881 stanowisko piechoty nad kaponierą czołową w forcie IV)</p>	